

**PŘEHLED EDICÍ STŘEDOVĚKÝCH A RANĚNOVOVĚKÝCH
PRÁVNĚ-HISTORICKÝCH PRAMENŮ ČESKÉ PROVENIENCE
ZA POSLEDNÍ DVĚ DESETILETÍ**

PAVEL KRAFL

The study presents scholarly editions of legal-historical sources published in the Czech Republic after 1990. Study of legal history is narrowly connected with auxiliary sciences of history. Close connection with diplomatics and codicology is particularly important. Sources of a diplomatic nature include documents, office books and files. Sources of a codicological nature include legal artifacts that have survived in manuscripts of a personal character or were issued in incunabula and old prints. They concern legal collections, legal codes and synodical statutes. The legal-historical artifacts in the article are divided into artifacts of the land law, the municipal law, the mining law and the canon law. A paper on editions of documents and letters precedes.

Key words: Editions; Middle Ages; Early Modern age; sources; legal history; Bohemia; Moravia; Czech Republic; codicology; diplomatics; land law; municipal law; mining law; canon law; documents; codes; city books; execution books; synodical statutes; tracts.

I. Úvod

Naším cílem bude podat přehled edicí středověkých a raněnovověkých právně-historických pramenů české a moravské provenience publikovaných v posledních dvou desetiletích. Studium právních dějin je úzce provázáno s pomocnými vědami historickými. Platí to zejména pro dějiny středověku a raného novověku, ale i moderní právní dějiny s nimi mají styčné body. Důležitě je zejména sepětí s diplomatikou a kodikologií.¹ Do kategorie pramenů diplomatické povahy lze zařadit listiny, úřední knihy, aktový materiál.² Do kategorie pramenů kodikologické povahy zařadíme právní památky, které jsou dochovány v rukopisech soukromého charakteru nebo byly vydány v prvotiscích a starých tiscích. Patří sem právní sbírky, zákoníky a synodální statuta. Pro potřebu našeho výkladu rozčleníme právně-historické památky na prameny zemského, městského, horního a církevního práva. Předsazen bude výklad o edičních řadách listin a listů. V samostatném oddíle okrajově zmíníme památky trestního práva.

II. Ediční řady listin a listů

Listiny a listy bohemikálního charakteru jsou vydávány v rámci velkých edičních řad. Především jde o *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae* (dále CDB), *Regesta diplomatice nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae* (dále RBM), *Regesta Bohemiae et Moraviae aeta-*

¹ Srov. KEJŘ, J.: *Příspěvek české kodikologie k právní historii. (Zpráva o stavu bádání)*. Právněhistorické studie 35, 2000, s. 201–223.

² Pro vymezené období srov. HORČÁKOVÁ, V.: *Knížní edice středověkých pramenů diplomatické povahy vydané v České republice po roce 1989 (výběrová bibliografie)*. In: Krafl, P. (ed.): *Almanach medievisty-editora*. Praha 2011, s. 173–182.

tis Venceslai IV. (dále RBMV) a *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia* (dále MVB). U ediční řady CDB byl vydán rejstřík k pátému dílu,³ třetí díl dokončil Jan Bistřický.⁴ Důležité bylo vydání šestého dílu, pokrývajícího období interregna od smrti krále Přemysla Otakara II. (1278) do nástupu vlády Václava II. (1283).⁵ Kontinuálně pokračuje příprava sedmého a osmého dílu CDB, které zahrnou listinný materiál z let vlády Václava II. (1283–1305) a Václava III. (1305–1306) a formulářové sbírky. Do sedmého dílu budou, oproti předchozím zvyklostem, začleněny svazky věnované písařským rukám a pečetím.⁶ Zatím byl vydán svazek věnovaný paleografickému rozboru písařských rukou a jednotlivým kancelářím.⁷ Co se týče ediční řady RBM,⁸ v posledních dvou desetiletích Jana Zachová dokončila pátý díl (editovala listiny z let 1350–1355).⁹ Regestová řada RBMV je koncipována podle archivů.¹⁰ V posledních letech Věra a Karel Beránkovi publikovali listiny z fondů zrušených klášterů Národního archivu (jde o první část pátého svazku).¹¹ Nedávno byl vydán sedmý svazek RBMV, který zpracovává listiny a listy Moravského zemského archivu v Brně.¹² Vydávání ediční řady MVB je v současnosti utlumeno. Poslední svazky zpracovali Jaroslav Eršil a Zdeňka Hledíková. Jaroslav Eršil vydal písemnosti pro léta 1417–1431,¹³ Zdeňka Hledíková listiny z let 1305–1342.¹⁴ Na ně měl navázat Aleš Pořízka, který za tímto účelem podnikl sérii cest do Vatikánského archivu (heuristika pro pontifikát Evžena IV.).

³ DUŠKOVÁ, S. – VAŠKŮ, V. (edd.): *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*. Tom. V/4. *Inde ab a. MCCLIII usque ad a. MCCLXXVIII (prolegomena diplomatica, indices, exempla scripturae, sigilla, concordantias continens)*. Praeae 1993.

⁴ KRISTEN, Z. – BISTŘICKÝ, J. (edd.): *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*. Tom. III/3. *Acta spuria et additamenta inde ab anno MCCXXXI usque ad annum MCCXL*. Olomucii 2000; BISTŘICKÝ, J. (ed.): *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*. Tom. III/4. *Index nominum et glossarium inde ab anno MCCXXXI usque ad annum MCCXL*. Olomucii 2002.

⁵ SVITÁK, Z. – KRMÍČKOVÁ, H. – KREJČÍKOVÁ, J. (edd.) – NECHUTOVÁ, J. (coop.): *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*. Tom. VI/1. *Inde ab a. MCCLXXVIII usque ad a. MCCLXXXVIII*. Praha 2006.

⁶ Srov. MARÁZ, K. – HAVEL, D.: *K edici Codex diplomaticus regni Bohemiae, její minulosti a současnosti*. In: Krafl, P. (ed.): *Almanach medievisty-editora*. Praha 2011, s. 19–29.

⁷ HAVEL, D. (ed.): *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*. Tom. VII/5. *Inde ab a. MCCLXXXIII usque ad a. MCCCVI scribarum manus continens*. Brunae 2011.

⁸ Srov. KOPIČKOVÁ, B.: *Der Stand der Bearbeitung der Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*. In: Irgang, W. – Kersken, N. (edd.): *Stand, Aufgaben und Perspektiven territorialer Urkundenbücher im östlichen Mitteleuropa*. Marburg 1998, s. 237–243; BLECHOVÁ, L.: *RBM VIII. (1364–1378). Stav příprav edice*. In: Krafl, P. (ed.): *Almanach medievisty-editora*. Praha 2011, s. 53–54.

⁹ ZACHOVÁ, J. (ed.): *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*. Pars V. 1346–1355. Fasc. 3. 1350–1352. Dolní Břežany 2000; Fasc. 4. 1353–1355. Dolní Břežany 2004; SPĚVÁČEK, J. – ZACHOVÁ, J. (edd.): *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*. Pars V. 1346–1355. Fasc. 5. *Index*. Dolní Břežany 2005.

¹⁰ KRAFL, P.: *Entwicklung und derzeitiger Stand der Edition Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV.* *Quaestiones Mediaevi Novae* 11, 2006, s. 352–358.

¹¹ BERÁNEK, K. – BERÁNKOVÁ, V. (edd.): *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378 dec. – 1419 aug. 16.)*. Tom. V. *Fontes archivi nationalis*. Pars I. *Litterae monasteriorum*. Fasc. 1. (1378–1397). Praha 2006; Fasc. 2. (1398–1419). Praha 2007.

¹² KRAFL, P. (ed.): *Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378 dec. – 1419 aug. 16.)*. Tom. VII. *Fontes Archivi terrae Moraviae Brunae*. Praeae 2010. – Srov. KRAFL, P.: *On Volume VII of the Regesta Bohemiae et Moraviae aetatis Venceslai IV. (1378 dec. – 1419 aug. 16.)*. In: Krafl, P. (ed.): *Almanach medievisty-editora*. Praha 2011, s. 59–67.

¹³ ERŠIL, J. (ed.): *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia*. Tom. VII. *Acta Martini V. Pontificis Romani 1417–1431*. Pars 1. 1417–1422. Praeae 1996; Pars 2. 1423–1431. Praeae 1998; Pars 3. *Index personarum et locorum*. Praeae 2001 (= *Acta summorum pontificum res gestas Bohemicas aevi praehussitici et hussitici illustrantia* 3–5).

¹⁴ HLEDÍKOVÁ, Z. (ed.): *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia*. Tom. prodromus. *Acta Clementis V. Johannis XXII. et Benedicti XII. 1305–1342*. Praeae 2003.

III. Zemské právo

Středem pozornosti historiků-editorů se staly zemské zákoníky pozdního středověku a raného novověku. Přehled dosavadních edicí zemských zřízení a dalších pramenů k ústavněprávním dějinám v Čechách a na Moravě v raném novověku zpracoval Petr Kreuz. Autor podal soupis dobových tisků zákoníků a přehled jejich moderních vědeckých edicí.¹⁵ Výklad o edičním zpřístupnění zemských zřízení v českých zemích publikoval též Dalibor Janiš.¹⁶ Pět zákoníků z Království českého, Markrabství moravského a z Těšínského knížectví bylo vydáno v moderních kritických edicích. První z nich je *Maiestas Carolina*. Nově ho publikoval německý historik Berndt-Ulrich Hergemöller.¹⁷ První platnou kodifikací v Českém království bylo *Vladislavské zřízení zemské* z roku 1500. Vzhledem k významu památky pro ústavní právo přelomu středověku a novověku vyvstala naléhavá potřeba nahradit zastaralé edice z druhé poloviny 19. století.¹⁸ Zákoník vydali Petr Kreuz a Ivan Martinovský a edice zahrnuje další důležité prameny počátku 16. století – tzv. *Svatováclavskou smlouvu* z roku 1517 a *Zřízení o ručnicích* z roku 1524. Předložena je studie o okolnostech vzniku kodifikace.¹⁹ Třetí editovanou kodifikací je moravský zemský zákoník z roku 1545. Její kritickou edicí připravil Dalibor Janiš. Knihu uvozuje studie o vzniku a vývoji zemských zřízení a jejich postavení v systému zemského práva a o vzniku zákoníku z roku 1545 v kontextu konfliktu s panovníkem (Ferdinand I.).²⁰ Erich Šefčík vydal zemská zřízení Těšínského knížectví z let 1573 a 1592. Text zákoníku z roku 1573 editoval podle rukopisného originálu z archivu v Cieszyně, v případě zákoníku z roku 1592 použil tisk z téhož roku. Editor připojil úvodní studii, v níž nastínil historické okolnosti vzniku zákoníků.²¹

Zemský sněm v Olomouci roku 1518 rozhodl o zavedení zvláštních úředních knih, do nichž měly být zapisovány sněmovní usnesení. Vznikly *Památky sněmovní*, které jsou oficiálním záznamem usnesení přijatých na sněmu. Jsou jedním ze základních pramenů k dějinám moravského zemského sněmu a důležitým pramenem pro politické, právní, hospodářské, náboženské a vojenské dějiny Moravy. Rukopis *Památek sněmovních* z let 1518–1546 vydal Dalibor Janiš.²² Do samostatných register byly u zemského soudu zapisovány spory označované jako postranní pře. Mezi ně patřily spory o čest. Na Moravě se dochovala roková kniha moravského zemského hejtmána Václava z Ludanic. Rukopis zaznamenává žaloby ve sporech o čest z olomouckého kraje z let 1541–1556. Text rukopisu edičně zpracovala Jana Janišová.²³

¹⁵ KREUZ, P.: *Edice zemských zřízení a ústavně historických pramenů k dějinám českých zemí v raném novověku (1500–1619)*. In: Malý, K. – Pánek, J. (ed.): *Vladislavské zřízení zemské a počátky ústavního zřízení v českých zemích (1500–1619)*. Praha 2001, s. 267–285.

¹⁶ JANIŠ, D. (ed.): *Práva a zřízení markrabství moravského z roku 1545. (Pokus moravských stavů o revizi zemského zřízení)*. Historický úvod a edice. Brno 2005 (= Prameny dějin moravských 9), s. 15–25.

¹⁷ HERGEMÖLLER, B.-U. (ed.): *Maiestas Carolina. Ein Kodifikationsentwurf Karls IV. für das Königreichs Böhmen von 1355*. München 1995 (= Veröffentlichungen des Collegium Carolinum 74).

¹⁸ KREUZ, P.: *Edice zemských zřízení a ústavně historických pramenů k dějinám českých zemí v raném novověku (1500–1619)*. In: Malý, K. – Pánek, J. (ed.): *Vladislavské zřízení zemské a počátky ústavního zřízení v českých zemích (1500–1619)*. Praha 2001, s. 285–287.

¹⁹ KREUZ, P. – MARTINOVSKÝ, I. (ed.): *Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny. (Svatováclavská smlouva a Zřízení o ručnicích)*. Edice. Dolní Břežany 2007.

²⁰ JANIŠ, D. (ed.): *Práva a zřízení markrabství moravského z roku 1545. (Pokus moravských stavů o revizi zemského zřízení)*. Historický úvod a edice. Brno 2005 (= Prameny dějin moravských 9).

²¹ ŠEFČÍK, E. (ed.): *Zemské zřízení těšínského knížectví z konce 16. století. Edice*. Český Těšín 2001 (= Studie o Těšínku 17).

²² JANIŠ, D. (ed.): *Moravský zemský sněm na prahu novověku. Edice Památek sněmovních z let 1518–1570. I. Památky sněmovní I*. Praha 2010 (= Documenta res gestas Bohemicas saeculorum XVI.–XVIII. illustrantia, series A, vol. I/1).

²³ JANIŠOVÁ, J. (ed.): *Šlechtické spory o čest na raně novověké Moravě. (Edice rokové knihy zemského hejtmána Václava z Ludanic z let 1541–1556)*. Historická studie a edice. Brno 2007 (= Prameny dějin moravských 14).

Dalibor Prix vydal nestarší dochovaný svazek zemských desek Knížectví krnovského, který vznikl v letech 1403–1522. Tato úřední kniha byla vedena v češtině, místy též v němčině. V záhlaví každého zápisu je uvedeno datum vzniku, následuje text zápisu, pod tím poznámkový aparát. Za edicí úřední knihy následuje edice listin, v poznámkách pod textem jsou uvedeny údaje o dochování a uložení. Nedostatkem edice je skutečnost, že editor použil transliteraci namísto transkripce.²⁴

IV. Městské právo

Památkám brněnského městského práva se systematicky věnoval Miroslav Flodr, editor všech významnějších památek brněnského městského práva. V prvé řadě vydal *Právní knihu města Brna*. Právní knihu sepsal v polovině 14. století městský notář Jan. Dílo se díky jasné a srozumitelné koncepci, která dobře odpovídala potřebám právní praxe, a recepci římského práva stalo základním kamenem brněnského městského práva. Současně bylo přejímáno v dalších městech, až se stalo jedním z hlavních pilířů novodobé unifikace městského práva v zemích České koruny.²⁵ Edice Miroslava Flodra je členěna do tří svazků. První obsahuje přehled dosavadních edicí památky, pojednání o genezi a charakteru brněnské právní knihy, její koncepci, dále popis kodexu a vlastní edici.²⁶ Druhý svazek obsahuje historický komentář k jednotlivým ustanovením²⁷ a třetí pak rejstříky věcný, jmenný a místní, soupis odkazů na *Institute* a *Digesta*, soupis právních pravidel a přehled přísežných města Brna z let 1306–1359.²⁸ Dílčí edice se dočkalo privilegium krále Václava I. pro město Brno; otištěno bylo v souvislosti se 750. výročím promulgace. Práce obsahuje latinské znění, německý překlad z 14. století a moderní český překlad privilegia. Připojena je krátká stať o genezi privilegia s rozbory původu článků (v české a německé jazykové mutaci). Do sešitu je vložena faksimile většího i menšího privilegia.²⁹

Značného rozšíření na Moravě doznala příručka městského práva, kterou v osmdesátých letech 14. století vyhotovil brněnský městský písař Jan z Gelnhausenu. Známa je pod názvem *Manipulus*. Jde o výtah z brněnské právní knihy písaře Jana z poloviny 14. století. Novou kritickou edicí zpracoval opět Miroslav Flodr. Každé z ustanovení *Manipulu* vybavil komentářem a připojen byl i věcný rejstřík.³⁰ Soud města Brna fungoval jako vrchní stolice pro skupinu jiho-moravských měst, které se řídily brněnským městským právem. Miroslav Flodr vydal nálezy (výroky, rozhodnutí, sentence) brněnského městského soudu pro města Uherské Hradiště a Ivančice do roku 1389. Soubor nálezů určených pro Uherské Hradiště se dochoval v *Liber negotiorum* jmenovaného města z druhé poloviny 14. století, soubor nálezů pro Ivančice v rukopisu uloženém v Rakouské národní knihovně (původem z Brna). Za textem nálezů v knize následují vysvětlující komentáře editora a věcný rejstřík.³¹

Vladimír a Libuše Spáčilovi zpřístupnili míšeňskou právní knihu. Edici postavili na čtyřech rukopisech s opisem jmenované právní památky, které mají vztah k městu Olomouci.³² Kritické

²⁴ PRIX, D. (ed.): *Zemské desky krnovské*. Sv. I. 1403–1522. Opava 2008.

²⁵ FLODR, M.: *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století*. Sv. I. Brno 1990, s. 16.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ FLODR, M.: *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století*. Sv. II. Brno 1992.

²⁸ FLODR, M.: *Právní kniha města Brna z poloviny 14. století*. Sv. III. Brno 1993.

²⁹ FLODR, M. (ed.): *Iura originalia civitatis Brunensis. Privilegium českého krále Václava I. z ledna roku 1243 pro město Brno*. Brno 1993.

³⁰ FLODR, M. (ed.): *Jan z Gelnhausenu, Příručka práva městského (Manipulus vel directorium iuris civilis)*. Brno 2008.

³¹ FLODR, M. (ed.): *Nálezy brněnského městského práva*. Sv. I. (–1389). Brno 2007.

³² SPÁČIL, V. – SPÁČILOVÁ, L.: *Míšeňská právní kniha. Historický kontext, jazykový rozbor, edice*. Olomouc 2010, s. 561–782.

edici jsou předsazeny studie věnované *Saskému zrcadlu*, jeho vzniku, využívání, dalšímu zpracování a vlivu na jiná práva, dále právním knihám, které vznikly na základě *Saského zrcadla* a magdeburskému právu. Další kapitoly monografické části knihy pojednávají o městské kolonizaci, o právu a správě měst, o magdeburskému právu v českých zemích a o počátcích práva a správy města Olomouce. Největší význam má kapitola věnovaná míšeňské právní knize, její klasifikaci, rukopisům a fragmentům s jejich opisy, dále deperditům, dosavadním edicím a popisu rukopisům, které mají souvislost s právním životem v Olomouci.³³ Germanistka Libuše Spáčilová navíc připojila jazykový rozbor oněch čtyř rukopisů míšeňské právní knihy, které jsou základem edice. Popsala grafiku rukopisů, hláskosloví, morfologické nářeční prvky, srovnala jazyk rukopisů a podala rozbor míšeňské knihy po stránce lexikální.³⁴ Připojen je jmenný a věcný rejstřík.

Mezi městské úřední knihy právního charakteru můžeme počítat též pamětní knihy. Nově byl editován tzv. *Liber vetustissimus* Starého města pražského. Jde o knihu radní, pamětní, smíšenou. Pramen editovala Hana Pátková ve spolupráci s dalšími kolegy. Publikace má reprezentativní charakter a připojeno je k ní i CD s fotoedicí.³⁵ Libuše Spáčilová a Vladimír Spáčil rovněž připravili edici *Pamětné knihy olomoucké – kodexu Václava z Jihlavy z let 1430–1492, 1528*.³⁶ Předsazeny jsou opět studie o městských knihách v Olomouci před příchodem Václava z Jihlavy a o městských knihách založených Václavem z Jihlavy.³⁷ Jazykový rozbor německých textů podala Libuše Spáčilová (pojednala o hláskosloví v městské knize, o nářečních rysech v rovině morfologické, poskytla rozbor syntaxe a lexika).³⁸ Připojen je jmenný a věcný rejstřík. Po Bertoldu Bretholzovi zaujala *Pamětní kniha města Brna z let 1343–1376 (1379)* Miroslava Flodra, který zpracoval její kritickou edici. Předsazen je výklad o genezi pamětní knihy.³⁹ *Liber negotiorum civitatis Hradisch*, pamětní knihu města Uherské Hradiště, vydala Magdalena Čoupková.⁴⁰ Většina zápisů pochází z poslední čtvrtiny 14. a z 15. století (s posledním datovaným údajem z roku 1678).⁴¹ Připojen je výklad o osudech rukopisu, paleografický a diplomatický rozbor i osobní a místní rejstřík. V rámci nově založené ediční řady *Libri civitatis* vyšly dvě městské knihy se zápisy právního dosahu, a sice pamětní kniha města České Lípy (1461–1722) a městská kniha Litoměřic (1341–1562).⁴² První z uvedených publikací obsahuje mj. jazykový rozbor německých textů, katalog písařů, výklad o městské samosprávě a městské kanceláři České Lípy, přehled dějin města a dále samostatný jmenný a věcný rejstřík.⁴³ Edici litoměřické městské knihy je před-
sazen výklad o rukopise a jeho vztahu k písemnostem města od 11. do 16. století, obvyklý popis rukopisu s výčtem písařských rukou a také stručný jazykový rozbor latinských, českých a němec-

³³ Tamtéž, s. 15–214.

³⁴ Tamtéž, s. 359–481.

³⁵ PÁTKOVÁ, H. – SMOLOVÁ, V. – POŘÍZKA, A. (edd.): *Liber Vetustissimus Antiquae Civitatis Pragensis 1310–1518*. Praha 2011.

³⁶ SPÁČILOVÁ, L. – SPÁČIL, V.: *Pamětná kniha olomoucká (kodex Václava z Jihlavy) z let 1430–1492, 1528. Úvod. Jazykový rozbor německých textů. Edice. Rejstříky*. Olomouc 2004, s. 191–513.

³⁷ Tamtéž, s. 19–120.

³⁸ Tamtéž, s. 121–190.

³⁹ FLODR, M.: *Pamětní kniha města Brna z let 1343–1376 (1379)*. Brno 2005 (= Prameny dějin moravských 8).

⁴⁰ ČOUPKOVÁ, M. (ed.): *Nejstarší uherskohradištská městská kniha. Liber negotiorum civitatis Hradisch. Edice*. Uherské Hradiště 2001.

⁴¹ Tamtéž, s. 7.

⁴² EBELOVÁ, I. et al. (edd.): *Pamětní kniha města České Lípy 1471–1722*. Ústí nad Labem 2005 (= Libri civitatis 1); KOČANOVÁ, B. – TOMAS, J. et al. (edd.): *Městská kniha Litoměřic (1341)–1562 v kontextu písemností městské kanceláře*. Ústí nad Labem 2006 (= Libri civitatis 3).

⁴³ EBELOVÁ, I. et al. (edd.): *Pamětní kniha města České Lípy 1471–1722*. Ústí nad Labem 2005 (= Libri civitatis 1), s. 13–92, 307–374.

kých zápisů. Přítomen je společný rejstřík jmenný a věcný.⁴⁴ Soukromoprávní zápisy převážně nesporného charakteru badatel nalezne v městské knize České Třebové (1375–1488) editované Štěpánem Gilarem. Edice je vybavena samostatným rejstříkem jmenným, místním a věcným.⁴⁵

V. Horní právo

Do horního práva zavítáme prostřednictvím horního zákoníku českého krále Václava II. *Ius regale montanorum*, který vznikl roku 1300. V době po husitské revoluci vyvstala potřeba zpřístupnit znění kodifikace personálu dolů v českém jazyce. Během let 1460–1478 vznikl překlad ve třech redakcích. Z nich největší význam má ten, který roku 1460 pořídil Petr Přespole. Jaroslav Bílek publikoval edici tohoto překladu.⁴⁶

VI. Církevní právo

Dvě století badatelského zájmu o synody pražských biskupů a arcibiskupů vyústila v souhrnnou edici. Jde o editorské dílo Zdeňky Hledíkové, Rostislava Zeleného, Jaroslava Polce a Jaroslava Kadlece, do knižní podoby převedené pod redakcí Jaroslava Polce a Zdeňky Hledíkové.⁴⁷ Původně šlo o sérii časopisecky publikovaných edicí Rostislava Zeleného, Jaroslava Polce a Jaroslava Kadlece,⁴⁸ k nimž byla připojena edice statut Jana IV. z Dražic od Zdeňky Hledíkové, předtím otištěná jako příloha k životopisu jmenovaného biskupa.⁴⁹ Kniha respektuje ve své strukturaci členění a podobu edicí z římského časopisu *Apollinaris* a jejich úvodů. Souhrnného vydání se po téměř dvou a půl stoletích dočkala též statuta olomouckých biskupů.⁵⁰ Dřevní edice Arsenia Theodora Fasseau⁵¹ byla zdrojem četných omylů v literatuře, k nimž výrazně přispěly i nekritické přetisky do moravského *Codexu*.⁵² Podobně tomu bylo i s edicí moravských statut v publikaci *Concilia Germaniae*,⁵³ jejíž texty se při konfrontaci s rukopisným dochováním olomouckých statut ukázaly být v řadě míst toliko volným výtahem jejich znění. V nové edici jsou odlišena statuta, u nichž je spolehlivě prokázán synodální původ (*statuta synodalia*), od statut, která nebyla publikována na synodě nebo jejich publikace na synodě nebyla prokázána (*statuta dioeciesana*). Připojena je též edice písemností, které souvisejí se synodami:

⁴⁴ KOCÁNOVÁ, B. – TOMAS, J. et al. (edd.): *Městská kniha Litoměřic (1341)–1562 v kontextu písemností městské kanceláře*. Ústí nad Labem 2006 (= Libri civitatis 3), s. 9–85, 169–195.

⁴⁵ GILAR, Š. (ed.): *Městská kniha České Třebové (1375–1488). Edice*. Ústí nad Orlicí 2000 (= Vlastivědný sborník Ústí nad Orlicí 11, 2000, supplementum 3).

⁴⁶ BÍLEK, J. (ed.): *Ius regale montanorum aneb Právo královské horníkuov*. Kutná Hora 2000.

⁴⁷ POLC, J. – HLEDÍKOVÁ, Z. (edd.): *Pražské synody a koncily předhusitské doby*. Praha 2002.

⁴⁸ ZELENÝ, R.: *Councils and Synods of Prague and their Statutes (1343–1361)*. Separatum ex *Apollinaris* 45, 1972, s. 471–532, 698–740; POLC, J. V.: *Councils and Synods of Prague and their Statutes 1362–1395*. *Apollinaris* 52, 1979, s. 200–237, 495–527; 53, 1980, s. 131–166, 421–457; KADLEC, J.: *Synods of Prague and their Statutes 1396–1414*. *Apollinaris* 64, 1991, s. 227–293.

⁴⁹ HLEDÍKOVÁ, Z.: *Biskup Jan IV. z Dražic*. Praha 1992, s. 169–192.

⁵⁰ KRAFL, P.: *Synody a statuta olomoucké diecéze období středověku*. Praha 2003 (= Práce Historického ústavu AV ČR, řada Editiones 2), s. 123–266.

⁵¹ FASSEAU, A. T.: *Collectio synodorum et statutorum almae dioecesis Olomucenae in IV partes distributa*. Tom. I. Rezii 1766.

⁵² Srov. KRAFL, P.: *Několik poznámek k edicím předhusitských synodálních statut olomoucké diecéze*. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity C 43, 1996, s. 61–72.

⁵³ SCHANNAT, J. F. – HARTZHEIM, J. (edd.): *Concilia Germaniae*. Tom. IV–V. Coloniae Augustae Agrippinensium 1761–1763.

papežské buly, instrumenty veřejných notářů transsumující části synodálních statut a konečně jeden dochovaný konvokační list.

Povýšení pražského biskupství na arcibiskupství podnítilo rozvoj správy arcidiecéze a církevní provincie a vznik nových úředních knih. Nově zakládána beneficia byla v pražské arcidiecézi v druhé polovině 14. století a na počátku 15. století zapisována do úřední knihy zvané *Liber erectionum archidioecesis Pragensis*. S vydáváním těchto knih začal roku 1875 Klement Borový, který současně zpřístupnil větší část materie (pro léta 1358–1407).⁵⁴ V rukopise zůstala edice sedmého svazku, kterou připravil Josef Pelikán; z jeho pozůstalosti jej roku 2002 vydala Hana Pátková.⁵⁵ Právnik Miroslav Černý se dlouhodobě věnoval postavě významného českého kanonisty druhé poloviny 14. století Kuneše z Třebovle. Jeho doktorská práce, obhájená v Římě, obsahuje edici Kunešova traktátu *De devolutionibus non recipiendis*. Kuneš z Třebovle v traktátu obhajoval rozhodnutí pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna vzdát se v arcibiskupských vsích práva na selské odúmrť. Edice je doprovázena právněhistorickou analýzou textu traktátu.⁵⁶ Následně Miroslav Černý vydal monografii o Kunešovi z Třebovle. Kniha má též ediční část, která obsahuje kritickou edici tří kázání Kuneše a nový otisk traktátu *De devolutionibus non recipiendis*. Pro právní dějepisectví mají význam i zmíněné edice kázání, s ohledem na četné citace právních autorit v nich obsažené.⁵⁷ V souvislosti s editováním středověkých listin můžeme zmínit diplomatář kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina v Lanškrouně ve východních Čechách. Diplomatarář zahrnuje listiny z let 1371–1412. Z právněhistorického a kanonickoprávního hlediska je zajímavý soubor listin vydaných papežskými auditory ve sporu kláštera o ves Nezamyslice.⁵⁸

VII. Trestní právo

Mezi významné prameny k poznání doby předhusitské a husitské patří popravčí a psanecké zápisy. Popravčí knihy z doby předhusitské se v českých zemích dochovaly pouze dvě, jednou z nich je popravčí kniha města Jihlava z let 1405–1457. Její kritickou edici připravil František Hoffmann.⁵⁹ Druhá z nich, popravčí kniha pánů z Rožmberka (1389–1409, 1420–1429), byla přístupná zásluhou Adolfa Kalného.⁶⁰ První z edicí je vybavena společným rejstříkem jmenným a věcným, druhá rejstříkem jmenným a místním a dále slovníčkem méně frekventovaných pojmů.

VIII. Shrnutí

Prezentované publikace naznačují poměrně výrazné aktivity ve vydávání pramenů právněhistorického charakteru v České republice. Na vydávání pramenů k českým právním dějinám se podíleli též zahraniční badatelé, jako Berndt-Ulrich Hergemöller v případě *Maiestas Carolina*. Lze rovněž konstatovat vysokou kvalitu edicí, snad s jedinou výjimkou. Podstatný význam mají nové kritické edice zemských zákoníků. Vydané jsou takto oba zemské zákoníky Království českého období středověku a jeden ze zákoníků Markrabství moravského z 16. století. Speci-

⁵⁴ BOROVÝ, C. – PODLAHA, A. (edd.): *Libri erectionum archidioecesis Pragensis*. Tom. I–VI. Pragae 1875–1927.

⁵⁵ PELIKÁN, J. – PÁTKOVÁ, H. (edd.): *Libri erectionum archidioecesis Pragensis*. Tom. VII. Pragae 2002.

⁵⁶ ČERNÝ, M.: *Il „doctor decretorum“ Kuneš di Třebovel. Edizione critica e analisi storico-giuridica del suo trattato „De devolucionibus“*. Roma 1988.

⁵⁷ ČERNÝ, M.: *Kuneš z Třebovle. Středověký právník a jeho dílo*. Plzeň 1999, s. 81–154.

⁵⁸ KRAFL, P. – MUTLOVÁ, P. – STEHLÍKOVÁ, D.: *Řeholní kanovníci sv. Augustina v Lanškrouně. Dějiny a diplomatář kláštera*. Praha 2010 (= Práce Historického ústavu AV ČR, řada Editiones 7).

⁵⁹ HOFFMANN, F. (ed.): *Popravčí a psanecké zápisy jihlavské z let 1405–1457*. Praha 2000 (= Archiv český 38).

⁶⁰ KALNÝ, A. (ed.): *Popravčí kniha pánů z Rožmberka*. Třeboň 1993.

fické znalosti Libuše Spáčilové, editorky městských knih z olomouckého právního okruhu, umožnily kritické edice pramenů obohatit o lingvistické rozbory. Vyzdvihnout je možno roli Miroslava Flodra při zpřístupnění všech zásadních památek brněnského městského práva.

Sepětí s kodikologií je výrazné u synodálních statut. V případě tohoto právního pramene bylo potřeba podniknout rozsáhlý průzkum v domácích i zahraničních sbírkách rukopisů. V případě výskytu většího množství opisů statut bylo potřeba důkladně zvážit výběr základního rukopisu pro edici. Platí to zejména u moravských synodálních statut z roku 1349, v jejichž případě ani jeden z deseti opisů v plné míře nevyhovoval. Úřední opis statut, který by byl zárukou autenticity textu, se nedochoval. Pražská provinciální statuta z roku 1349 – kodifikace Arnošta z Pardubic – je dochována v 90 rukopisech a rukopisných zlomech. Poznámkový aparát v tomto případě reflektuje textové odchylky jenom malého množství rukopisů.

Summary

Overview of Editions of Medieval and Early Modern Legal-Historical Sources of Czech Provenance Published in Last Twenty Years

The study presents scholarly editions of legal-historical sources published in the Czech Republic after 1990. Study of legal history is narrowly connected with auxiliary sciences of history. It particularly concerns history of the Middle Ages and the early modern period, but also the modern legal history has contact points with them. Close connection with diplomatics and codicology is particularly important. Sources of a diplomatic nature include documents, office books and files. Sources of a codicological nature include legal artifacts that have survived in manuscripts of a personal character or were issued in incunabula and old prints. They concern legal collections, legal codes and synodical statutes. The legal-historical artifacts in the article are divided into artifacts of the land law, the municipal law, the mining law and the ecclesiastical law. A paper on editions of documents and letters precedes.

The presented publications indicate relatively strong activities in publishing sources of legal-historical character in the Czech Republic. Even foreign researchers such as Berndt-Ulrich Hergemöller in case of *Maiestas Carolina* have participated in publishing of sources on the Czech legal history. New critical editions of land codes have a great significance. Both land codes of the Kingdom of Bohemia from the Middle Ages and one of the codes of the Margraviate of Moravia from the 16th century have been published. There is a strong connection to codicology in synodical statutes. This legal source demanded extensive research in domestic and foreign manuscript collections. If the number of medieval copies is large, it is necessary to consider selection of the basic manuscript for the edition. This is particularly true for Moravian synodical statutes from 1349, where not even one of the ten medieval transcripts was fully suitable. An original document or an official transcription of statutes that would guarantee their authenticity has not survived. Prague provincial statutes from 1349 – codification by Ernst of Pardubice – is preserved in ninety manuscripts and manuscript fragments. The textual apparatus in this case reflects textual deviations of just a small amount of manuscripts. The specific knowledge of Libuše Spáčilová, editor of the municipal books from the Olomouc legal circle enriched critical editions of the sources with linguistic analyses. The role of Miroslav Flodr in publicizing all essential artifacts of the Brno municipal law is also commendable.